

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՍԿ

Տարեկան դիմ 10 թուր, կէս տարեկան 6 թուր:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Քիֆիստով գրքով են միմյանից կապագրատան մէջ:
Գտարարագրողները պետք են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Маск»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տոն օրերէն):
Ցայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լիզուով:
Ցայտարարութիւնները համար. վճարում են
կիրակեանց օրը ընդ 2 կոպէկով:

ԲՈՎԱՆԻԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ինչի ոչինչ առաջադիմութիւն չենք անում:
— ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գարեգինից:
Ներքին լուրեր:— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ան-
գլիա: Ֆրանսիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին
լուրեր:— ՀԵՌԱԳԻՆԵՐԻ— ՅԱՅԱՍԱՐԱՌՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐ:— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի բանի խօսք ֆի-
լիստիայի մասին:

ԻՆՉԻ ՈՉԻՆՉ ԱՌԱՋԱԿԻՄՈՒԹԻՒՆ ԶԵՆՔ ԱՆՈՒՄ

Շատ անգամ մենք մեզ հարց ենք ա-
ռաջարկել. ինչի մենք հայերս, որտեղ և
ապրելիք, Ռուսաստանում, թիւրքիայում,
թէ Պարսկաստանում,— ոչինչ առաջադի-
մութիւն չենք անում:

Այդ հարցի պատասխանը, մեր կարծի-
քով, կարող է հետեւեալը լինել:

Հայոց հասարակութիւնը կարելի է բա-
ժանել երեք որոշ մասերի վրա: Առաջին
մասը կազմում են այն մարդիկ, որոնք մը-
տաժում են միմյանի իրանց անձի, իրանց
ընտանիքի օրական ապրուստի մասին, ո-
րոնք ոչ ընդունակութիւն, ոչ էլ ժամանակ
ունեն մտածել ընդհանրութեան վրա և
նրա համար աշխատել, այլ ապրում են
միմյանի իրանց օրական ապրուստը պահ-
պանելու համար: Սրանց մէջ կան և երկ-
րագործներ և արուեստագործներ և հո-
գեւորականներ և պաշտօնեաներ և ուսու-
ցիչներ և վաճառականներ: Սրանք կամ
այնքան ազատ են դեռ ևս, որ ընդունակ
չեն մտածել և հոգալ ընդհանրութեան ա-
ռաջադիմութեան վրա, կամ եթէ մտառ-
ապէս դարձաքան են և կուզենային էլ
իրանց ոյժերը նուիրել ազգի ընդհանուր
առաջադիմութեան գործին, չեն կարող
ընդհանրութեան համար աշխատել, որով-
հետեւ չքաւոր են կամ շատ համեստ կարո-
ղութեան տէր մարդիկ են և իրանց ամբողջ
կենքը պէտք է անցնեն անձնական ապ-
րուստի վրա:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՒՔ ՖԻԼՈՍՈՖԻԱԿԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բոլոր գիտնական և գործնական այգեպաննե-
րը բաժանվում են երկու կուսակցութեան (ֆի-
լիստիային ընդդիմացող) վազերի վերաբերու-
թեամբ: Առաջինները ոչինչ նշանակութիւն չեն
տալիս Ամերիկայի վազերին:— Նրանց կարծիքով
եթէ երբեմն նրանք ընդդիմանում են ֆիլիստի-
ային՝ սրա պատճառը ոչ թէ ինքը վազն է, այլ
այն հանգամանքները, որոնց մէջ բուսնում է
վազը: Երկրորդ կուսակցութիւնը շատ մեծ նշա-
նակութիւն է տալիս Ամերիկայի վազերին և
ֆիլիստիայից ազատվելու միակ միջոցը նրանց
մէջ է տեսնում: Սրանք հաստատում են, թէ
բաւական է միայն տնկել Ամերիկայի վազերը և
ֆիլիստիայն ոչինչ չենք կարող տալ:

Այս տեսակ երկու միմեանց հակասող մտքե-
րի երեւոյթ անպատճառ կասկած է ձգում այ-
գեպանների մէջ, երկու կուսակցութիւններն էլ
իրանց կարծիքը հաստատում են փաստերի վրա:
Որտեղ տեսնում է. որ Ամերիկայի այն վազերը,
որ տնկած են նրա այգիում չորանում են
ֆիլիստիայից և հաստատում է որ Ամերի-

բուստի մասին հոգալով, ժամանակ չունենալով
հոգալ ընդհանրութեան վրա:

Հասարակութեան երկրորդ մասը կազ-
մում է մեր ունեւոր դասակարգը, որ կու-
նենար և ժամանակ և ընդունակութիւն և
նիւթական միջոցներ ազգին ծառայելու,
բայց այն աստիճան օտարացած է ազգից,
որ հարկաւոր չէ համարում աշխատել ընդ-
հանրութեան համար: Ստարացած, խոր-
թացած լինելով ազգի կենսից, սրանք
արհամարհում են ամեն բան ինչ որ հա-
յոց է, արհամարհում են իրանց մայրենի
լեզուն, դարձել են եսական, անտարբեր
դէպի ազգի կարիքները և ապրում են մի-
միայն անձնական կենքը վայելելու համար:
Կայ, փրջապէս, մեր հասարակութեան
մէջ մի երրորդ մասը, որ ազգի մի շատ
աննշան փոքրամասնութիւն է կազմում, որ
ամեն ջանքեր է թափում, շատ անգամ
նոյն իսկ ի միաս իր անձնական շահերի,
ընդհանրութեան համար հոգալու, նրան
իր ամբողջ կենքը նուիրելու: Բայց և այդ
տեսակների ջանքերը ապարդիւն են անց-
նում, անդամաւորված լինելով ամեն տե-
սակ արգելքներով:

Ընդհանրութեան համար աշխատող, ազ-
գի առաջադիմութեանը նուիրված փոքրիկ
խմբի գործունէութիւնը մեզանում հանդի-
պում է ամեն տեսակ արգելքների. մի կող-
մից ամբողջ տգիտութիւնը և ազգի եսա-
կան մեծամասնութեան անտարբերութիւ-
նը, իսկ միւս կողմից հայ հասարակու-
թեան մէջ գտնվող յայտնի շահաւէր և
բազմաթիւ մարդկանց ինտրիգաները, և
նրանց ստոր մատնութիւնները,— ահա այն
արգելքները, որոնք մեռնում են գործող
խմբի աշխատութիւնները ազգի առաջա-
դիմութեան օգտին:

Ամբողջ, մեծամասնութիւնը ապրում է օ-
րական հացը վաստակելու. համար, ունեւոր-
ները անտարբեր են, եսական են, արհամար-

կայի վազերը չեն կարող ընդդիմանալ ֆիլիստի-
ային: Միւսը ընդհակառակ տեսնում է, որ ֆիլի-
ստիայն ոչինչ չենք տալիս Ամերիկայի վազե-
րին և նա, ի հարկէ, հաստատում է թէ վազը լա-
ւ է ընդդիմանում ֆիլիստիային: Թէ ինչից է որ
մի և նոյն վազը մի անգամ կամ մի տեղ չորա-
նում է ֆիլիստիայից, իսկ միւս անգամ միւս տե-
ղում չէ չորանում՝ հազիւ թէ կարելի է վճռել
ընդհանրապէս. միայն ամեն մի առանձին դիպու-
ածում կարելի է գտնել ընդդիմանալու կամ չընդդի-
մանալու պատճառը: Առհասարակ կարելի է
միայն հաստատել, թէ կան այնպիսի հանգա-
մանքներ, երբ ֆիլիստիայն է լաւ բազմանում
և աճում՝ և նմանապէս կան այն տեսակ հանգա-
մանքներ, երբ վազն է լաւ զարգանում: Նայած
նրան, թէ այս հանգամանքներից որը աւելի ու-
ժեղ կը լինի, վազը կարող է շատ կամ քիչ ընդդի-
մանալ ֆիլիստիային, քուքս պարզելու. համար
կը բացատրեմ թէ ֆիլիստիայից ինչ տեսակ հի-
ւանդութիւն է առաջ գալիս:

Երբ յայտնի է, որ ֆիլիստիայն ծակում է
վազի արմատը՝ որից վազը երբեմն չորանում է,
իսկ երբեմն— երբ վազը ունի իր մէջ այնքան
զօրութիւն՝ որ կարող է ընդդիմանալ— չէ չորա-
նում: Այսպէս մի կողմից ֆիլիստիայն աշխա-
տում է սպանել վազին, իսկ միւս կողմից
վազը, ինչպէս և ամեն կենդանի կազմութեւ,
աշխատում է ընդդիմանալ ֆիլիստիային և ապ-

հում են իրանց մայրենի լեզուն, իրանց
ազգի կենքը: Մնում է մարդկանց մի
փոքրիկ խումբ, որ թէ և նուիրված է ազ-
գի առաջադիմութեան գործին, բայց իր
գործունէութեան մէջ անդամաւորված է
տգիտութեամբ, անտարբերութեամբ, ինտ-
րիգաներով և մատնութիւններով:

Այդպիսով, ի հարկէ, անհնարին է ըս-
պասել որ և է առաջադիմութիւն ազգի
մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԶԱՐԻՑԻՆԻՑ

Հոկտեմբերի 26-ին

«Մշակ»-ի 190 համարի բանտարկականի «Բա-
գուրի նաւթային հարցը և հայերը» վերնագրով
յօդուածի առիթով մի քանի խօսք կամենում
եմ ես ես ասելու:— Այդ յօդուածի մէջ ճշտու-
թեամբ նկարագրված է նաւթային գործի այժ-
մեան վիճակը, որի համար կը վկայեն բոլոր պա-
րագրողները այդ գործով: Բայց միայն վիճակը
նկարագրելը և մատնացոյց լինելով միութեան կե-
տի վրա բաւական չէ: Մենք մեր ազգի պատ-
մութեան էջերում շատ անգամ կարգացել ենք
աղետալի գանդաւաններ մեր հայերի անմիաբանու-
թեան համար և մենք, մեր նախնիներէ թողնելու,
մեր չոր ու ցամաք քար ու իր ու մեր ան-
ցեալի սխալները ուղղել չենք կարող. մենք
միայն անուշաբանութիւնը, կրկնում ենք, մտնել չոր
ու ցամաք խօսքերով հայերի մէջ չենք կարող
մեզ հարկաւոր են միջոցներ, փաստերի վրա
հիմնված, շօշափելի դարձնել ազգի ամեն մի ան-
հատի համար, մի խօսքով որոնել սխալ տեմա,
որով ամեն մի անհատ անզգալի կերպով ինքն
իրան առանց ստիպման մղվի դէպի միութեան
գործը: Արդէն պ. Նիկողոսեանը Կ. Պոլսից իր
համակրելի յօդուածների մէջ հասել է այն եզ-
րակացութեան, որ աղաք չէ այն խօսքը թէ
հայերի մէջ միութեան հոգի չը կայ. այդ միու-
թեան ոգին կայ, միայն հարկաւոր է սխալ տեմա
կենդանացնելու ազգային գործերը: Հայերին
ժողովել միատեղ և կազմել ինչ և ինչ ընկերու-

րել: Այստեղ ունենք շօշափելու կուռք մի
օրինակը: Ուրեմն այստեղ մարտնչում են երկու
զօրութիւններ:— Ֆիլիստիայն, այն է հիւանդու-
թիւնը և վազը, լիք է վազն է մնում յաղթող այս
պատերազմում՝ ասում են վազը ընդդիմանում է
ֆիլիստիային, ուրեմն իր մէջ մի առանձին ըն-
դունակութիւն ունի ընդդիմանալու ֆիլիստիային:
Իսկ եթէ ֆիլիստիայն է յաղթում, ասում են
վազը չունի ընդդիմանալու ընդունակութիւն:
Վազերի բոլոր տեսակները մի առ ժամանակ
ընդդիմանում են ֆիլիստիային և բոլորն էլ վեր-
ջը չորանում են, միայն այն զանազանութեամբ
որ մէկ տեսակը միայն երկու երեք տարի է
պտուղ տալիս և յետոյ չորանում, իսկ միւսը
տասն և հինգ տարի և առաւել: Թէ ինչից է,
որ մի վազը ընդդիմանում է առաւել լաւ քան
թէ միւսը, այդ զեռ մինչև այսօր յայտնի չէ:
Ոչ խոշորացոյցը և ոչ քիմիական հետազոտու-
թիւնները զեռ ոչինչ չեն բացատրել: Կարելի է
միայն ասել, որ այն վազը, որի փայլած արմատ-
ների տեղ շատ զուր ևս գալիս նոր արմատ-
ները որ առաւել լաւ է տնկած գետնում, այսին-
քան առաւել լաւ է կերակրվում գետնից և
օդից, այն վազը որ առաւել առողջ է, առաւել
զօրեղ է՝ նա լաւ կարող է ընդդիմանալ ֆիլի-
ստիային: Այստեղ յայտնի բնական օրէնքն է
ներգործում,— այն կազմութեան է առաւել լաւ
ընդդիմանում զանազան հիւանդութիւններին՝ որը

թիւն, ասում են թէ անկարելի է. բայց ես կա-
սեմ թէ շատ դիւրին է: Միայն կանխապէս դուք
յօրինեցէ՛ք ընկերութեան կանոնադրութիւնը այն-
պիսի պայմանների վրա, որ ամեն մի անհատ
պարզ տեսնի ապագայ գործի ամեն կողմերը,
հաստատ առաւելների վրա հիմնված, ոչ թէ որ-
պէս մի երազ:

Անցնում եմ այժմ մասնաւորին, զիտաւորու-
թիւն ունենալ խօսելու մեր նաւթային արդիւ-
նաբերութեան վրա: Շատ անգամ Գարեգինի մէջ
ոմանք վաճառականներից պարագլուխ են եղել
կազմելու մէկ ժամանակաւոր ընկերութիւն ֆո-
տօգրելի գները պահպանելու համար, բայց գոր-
ծը միշտ վերջացել է անհամաձայնութեամբ. սա-
կայն անցնել 1880 թ.ին այդ զաղափարը մեծ
համակրանք ընդունվեցաւ ամենից հէնց առաջին
նիստի մէջ: Բայց զժողովապէս գործը լոկ հա-
մակրութեամբ վերջացաւ: Պ. Շիրվանզադէն
խորհուրդ է տալիս մեզ կազմակերպելու նոյն
սխալմայով նաւթային արդիւնաւանութիւնը, ինչ
որ այժմ ունի չմեղացի Նօթէլը, նաւերով ֆոտո-
գրելու տեղափոխելով Գարեգինի մէջ: Շատ բարի:
Խօսքը ֆոտօգրել տեղափոխելու սխալմայի վը-
րա չէ, այլ ընդհանուր արդիւնաւանութեան սխա-
լմայի վրա է: Պետք է այնպիսի սխալմա ի-
րագործել, որ ամեն որ ստի ուրախութեամբ
յարակցի գործին: Իւ բացի այդ պէտք է կան-
խապէս նայած թէ այն սկզբունքը, որի վրա է
հիմնված Նօթէլի գործը, արդեօք կարող ենք մենք
զուր ընկերութիւն, այսինքն կան համախոհներ, կան
ժամանակ և վերջապէս զուր ընկերութիւն յետ,
կան հնար չմեղացի Նօթէլի հետ մրցելու: Նօթե-
լի գործը հիմնված է հինգ զլլաւոր հիմունքների
վրա 1) սեփական նաւթի հանքեր, 2) սեփական
խողովակ նաւթի բազու տեղափոխելու, 3) սե-
փական գործարան, ֆոտօգրել պատրաստելու, 4)
սեփական հեղաղիչ նաւեր և 5) սեփական հեղա-
ղից վազօճներ: Ահա հինգ սկզբունքներ, որոնց
վրա է զլլաւորապէս հաստատված նրա վիճակար-
գործաւանութիւնը: Այժմ իրենց մի որ և է
կախարդական զօրութեամբ բազուցիցը կազ-
մակերպելին այն ամեն միջոցները, ինչ որ
ունի Նօթելը, այն ժամանակն էլ ֆոտօգրելու կար-
մենայ Նօթելին նոյնը, ինչ որ և նոր ընկերու-
թեան. ապա ինչով պէտք է մրցեն իրանց հակա-
ռակորդի հետ: Բայց չը մոռանաք որ կախար-
դական զօրութիւն առաջինը, պատճառ որ այդ
տեսակ գործ բնական ճանապարհով բերել կա-

առաւել առողջ է. բարակացաւից հիւանդ
մարդը հազիւ թէ կարող է ընդդիմանալ մի ինչ
և ինչ հիւանդութեանը. բացի չորութիւնից և
առողջութիւնից այստեղ ներգործում է մի ուրիշ
հանգամանքն էլ, այն է վազի հիւանդութեան
պայմաններին յարմարվելու ընդունակութիւնը:
Ամերիկայի վազը և ֆիլիստիայն երկուսն էլ մէկ
երկրի պտուղներն են: Նրանք միշտ ապրել են
միասին:— միշտ մարտնչել են միմեանց հետ՝
այնպէս որ Ամերիկայի վազը առաւել յարմա-
րեցրած է (приспособлен) այս հիւանդութեան
և ուրեմն առաւել հեշտ է ընդդիմանում նրան:
Ֆիլիստիայի հետ պատերազմելու միջոցների
հետազոտելու նպատակով կայացած ժողովը
Սարգսում, որը կազմված էր զանազան երկիր-
ների գիտնականներից և այգեպաններից, հաստա-
տեց, որ այն միջոցները, որոնց նպատակն է
ֆիլիստիային ջնջելը՝ կարելի է գործածել միայն
այն ժամանակ, երբ ֆիլիստիայն փոքր տարա-
ծութիւն է բունել՝ իսկ երբ նա շատ մեծ տեղ է
բռնել, այն ժամանակ անկարելի է այդ միջոց-
ները գործածել: Որա պատճառը ոչ թէ միայն
այն է, որ ցիցելու միջոցներ (ածխային ծծումբ,
ածխածխային կալի, քսանտոկին կալի և այլն)
չեն ազդում, այլ այն պատճառով որ այդ մի-
ջոցը գործածել այդ դէպքում այնքան թանկ է
նստում, որ բոլոր այգին չարժէ այդ գներն: Մի
և նոյն նիստը հաստատեց, որ ֆիլիստիային հետ

տարեկազործելու համար զեռ տարիներ են հարկաւոր, բայց մինչև այն ժամանակ Նօթէլը իր ձին հեծած և զետը անցած կը լինի, որի քայլերին մեզ հետեւելու անհարկ կը լինի Այն միախուժ որ ոչմը, որ մեզ համար նկարագրուած է պէշիրովանդազէն, անհրաժեշտ է, բայց նախ հարկաւոր է քննել թէ ճրպիսի անձնաւորութիւններէ պէտք է կազմակերպուի այդ ոչմը: Իսկ պէտք է երեք արմատական ուժերի միաւորելուց բաղկանայ, այն է, նախկային հանքատէրերից, զոր ժարանտէրերից և նաւատէրերից, որպէս և պէշիրովանդազէն յիշում է: Սակայն հարցը կայանում է նորանում, թէ այդ երեք ուժերը ինչպիսի միջոցներով պէտք է չաղկապուին, միմեանս և մէկ ուժ կազմին: Ամեն էր կը վկայի մասնաւորապէս, առանց բացառութեան, թէ սրանցից ոչ մէկը մէկ կողմէ կողմերութիւն չի անի միւսի օգտին և մի և նոյն ժամանակ յայտնի է և այն, որ առանց զրամական միջոցների ոչինչ անել կարելի է և հետևապէս միութիւնը մնում է հարց: Եւ և և մենք սոյն այդ կէտի վրա ենք մատնացոյց լինում, որ հարկաւոր է միութիւնը զլուխ քերելու սխառմա, որտեղ ոչ էր ոչինչ չը խնայի: Իսկ կարծիքով այդ միութիւնը մէկ այլ անասկ չէ կարող լինել, եթէ ոչ հետեւալը: Եւն յիշեալ երեք արմատական գործիչները պէտք է իրանց սեփական կալուածքները մի բնութեամբ կօմիտեաի գնահատութեամբ, ընկերութեան գործի հիմք դնեն և հրատարակեն ակցիաներ: Ընտրված կօմիտեքը, համեմատ նախագիծ գաղափարին, հարկաւոր կալուածքները մացնում է ընդհանուր գործածութեան, իսկ անհարկաւորները վաճառում է առձեռն դրամի ֆօտօզէնի գործունեւոր միայն բազուի մէջ կենտրոնացնել չէ հարկաւոր, այլ և Բաթում, Յարկին, Սարատով կազան և Նիժնի Հարկաւոր է ոչ թէ միայն կենտրոնը հեղալից նաւերով տանել այլ ևս նաւին էլ, որպէս այդ միտքը արդէն անցեալ տարի ամենին հանրածանօթ գիտնական պ. Մեդելէնովը յայտնել էր:—Իսկ հարկաւոր է նախ այն պարզ պատճառով, որ սե նաւթը շատ հաւարակ միջոցներով կարելի է տեղափոխել, երկրորդ՝ որ տեղափոխութեան մէջ այնքան մեծ կորուստ չունի որքան ֆօտօզէնը և երրորդ՝ որ վերջի յիշված ամեն կենտրոնների մէջ տալիս քանակութեամբ նախապէս մնացորդ է վաճառվում: Բացի ստանից չը պէտք է մտածնայ որ ոչ շատ հեռու ապագայի մէջ ամբողջ Ռուսաստանի երկաթուղիները վառելիքի համար կը սկսեն գործածելու այդ մնացորդը: Այս միութեան մէջ ամենից կամակորները, որպէս կարելի է գուշակել, լինելու են նախկային հանքատէրերը, բայց եթէ լաւ պարզաբանվի նրանց գործի էությունը և կտակարարութիւնը գործին հասնելի անփախելի-կորստաբեր վախճանը, մենք կարծում ենք որ նրանք կը հասկանան ակցիոններական ընկերութեան կազմելու անհրաժեշտութիւնը:

Այդ տեսակ ընկերությունն միջ անդամները պահպանում են իրանց մայր գումարները և մի- նայով անդամ ընկերությունն և հետևապես ստա-

պատերազմնուլու ամենից չլաւ միջոց Վեներիկայի վազը պէտք է համարենք։ Ար Վեներիկայի վազը առաւել լաւ է ընդգրկմանում ֆիլոսոֆային, դա մի իրողութիւն է։ Արք մեր Եւրոպայի վազը հազիւ կարողանում է չորս հինգ տարի ընդգրկմանաւ և տալ պտուղ, Վեներիկայի վազը 15 և առաւել տարիներ տալիս է պտուղ և ընդգրկմանում է ֆիլոսոֆային։ Վայց միայն այս րաւան կան չէ, որ տարածվին Վեներիկայի վազերը։ Այստեղ առաջ է դալիս անտեսական հարցը։ այսինքն թէ ի՞նչ աւելի էժամ կը նստի՝ ամեն մի հինգ տարի նորից տնկել մեր վազերը, որոնց կարելի է շատ էժամ և մինչև անգամ ձրի դրանել, թէ ամեն մի 15 և առաւել տարի մի անգամ տնկել Վեներիկայի թանգ վազը։ Շատ կարելի է այնպէս պատահի, որ առաջինը առաւել ձեռնտու լինի։ Այս կողմից նայած ֆիլոսոֆայի հարցին չէ կարելի չը համակրել մի երկրազոթական ընկերութեան, որ քերել է տուել Վեներիկայի վազերի գերմերը Վնդրիկոկոսում վազեր քուսցնելու և տարածելու, որ ֆիլոսոֆայի երևաւած ժամանակ պատրաստ լինենք նրան հանդիպել առանց մի մեծ վր նստի։—

Ձեռն կարող չը յիշէ՝ աշն կանանները, որ
մտցրել է Շվեյցարիայի կառավարութիւնը ֆի-
լոսոփերայի դէմ պատերազմելու համար։ Յիշեա-
կառավարութիւնը ստիպողական դարձրեց աշի-

Նուս՝ են մասն աշխատանքից: Բայց թէ որպիսի
առաջադաշ կարող է ունենալ մի այդպիսի ցորեղ
ընկերություն, կարծում ենք թէ ամենից պարզ է:
Ուրեմն, եթէ մենք այդ տեսակ ընկերություն
չը կազմենք,—կը մնանք կատարելապես անկախ
նորից որո՞վ ենք մեզ:

H. O.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՈՒՍԻՒՆԻՑ մեզ գրում են. «Ահա երեք տարի է, որ այստեղ Ա. Վանճուցով Տիմեյե է իր մե-
տաքաի գործարանը ուր օրը երեք չորս հարյուր
մարդ է բանում: Ամբողջ Լուսինու վիճակի բա-
ժանը հաափովում է այստեղ, նրանից խել քաշ-
վում է հազարաւոր հակներով ու զարկվում Ատր-
մեյ և այլ տեղեր: Այս գործարանը բացի Լու-
սինու վիճակի այդ հարուստ արդւնաբերութիւնը
մշակելուց, այն բարեբարութիւնն էլ արեց նա-
խելոներին, որ նրա պարտք, անգործ և հայրի
կարծա ճարհաւոր մշակելը օրական հազ փա-
տակելու միջոց գտան և կարողանում են իրանց
ախտատանքով իրանց քնտանիքը սնուցանել»:

Մեզ պատմում են Բիրբրաց Հայաստանից եկողները որ Մոկս և Շատախ գաղառներում բնակվող փրկողները, ասորիները և հայերը ապրում են միասին խառն և միմեանց մէջ խիստ խաղաղ։ Նրանց մէջ չէ երեւում ոչ մի կրօնական կամ ազգային երկպառակույթիւն։ Բիրբր խառում են քրիստոնէական նման մի լեզուով, հագնւում են միակերպ, մինչև անգամ կրօնական ծէսերը և աւանդութիւնները երեք ազգութիւնների մէջ նման են միմեանց։ Պատմողները ասում են որ ևթէ լինէր մի հայ-լուսաօր-չեկան միախառնական ընկերութիւն, հազարաւոր քրիստոնէական կրօնական լուսաօր-չեկանութիւնը։

Այդ գրում են ՆՈՒՆՈՒՄ որ ղերջին տարի-
ները անդախան թուրք օգգարմակութիւնը մեծ
ձգտում է ցոյց ապին ղէպի ուսումը: Բաղա-
բային ուսումնաբանում նրանց թիւը եւս-
դատելիկ է: Այժմ էլ մեզայրիւն քանալ ասան-
ձին ուսումնաբան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ህጻናት

Ինքզնին լքողմերի տուած՝ անփորձական
տալեկան Ճաշկերպի ժամանակ Կրպս-
տոնի արտասանած Ճառի բովանդակու-
թիւնը մօտաւորապէս հետեւեալն է։ Յի-
շեցնելով, որ այգոյնի Ճաշկերպիին ինքը
ներկայ է եղել 40 տարի առաջ Ուշէրի իշ-
խանի ծնկերու թուականին, Կրպստոն ա-

ների ապահովութիւնը ֆիլիսոփայից (обязательное страхование садовъ отъ филлоксеры)։
Երբ մէկի այգիում երևում է ֆիլոքսերան և այգ
հիշա հաստատուում է—իսկոյն բոլոր այգին ոչնե
շացնում այրում են և այգու տիրոջը վճարում
են այգու գինը՝ որ նա տեղէ Ամերիկայի վազեր
բը։ Այդպիսով ամեն մի այգեպանը ապահովված է
մեծ միտաներից, որ առաջ են գալու ֆիլոքսե
րայի երևալուց և մի և նոյն ժամանակ իր զք
կառավարութիւնը ոչինչ չէ կորցնում իր կոգ
մից ստանալով ապահովութեան վճարը։ Այգե
պանները նմանապէս մեծ ուրախութեամբ յայտ
նում են ֆիլիսոփերայի երևալը, որովհետև ոչինչ
չեն կորցնում.—սաանում են այգու գինը, ու
նեն միջոց է ժան գնելու Ամերիկայի վազերը և
մի և նոյն ժամանակ այրելով այգին՝ զետնր
պարտադրացնում են վազերից մնացած մօխրով
Ալեյսպէս որ կարող է պատահել, որ այգեպանը
սուտ կերպով յայտնէ ֆիլիսոփերայի երևալու մա
սին, քան թէ թաղցնէ և չը յայտնէ իրաւագա
րութեան, որովհետև, կրկնում եմ նորից, այգե
պանը ոչինչ չէ կորցնում նրանից, որ այրում
են դրա այգին, այլ ընդհակառակը ստանում է
առաւել քան թէ արժէք նրա այգին։

Ի հարկէ այսպիսի կանոնադրութեան մտցնելը Ռեզոլյուկստում ֆիզիկեբրայի երեւալու ժամանակ մեծ օգուտ կը տար երկրին և ես կարծում եմ որ երկրագործական ընկերութիւնը, որը

տալը՝ Այդ հանգամանքը ինձ կը ներէ, եւ թէ այս անգամ ես կը խօսեմ անցեալի պատահարներին մասին, որոնց ես մասնակից եմ եղել և ոչ թէ ապագայի մասին, որի վերաբերութեամբ ես շատ բան չօրհնեմ ասելու։ Անցեալ տարի օրվայ նշանաւոր ինդիքը իրականական հարցն էր, որի դուրսէնը այժմ բարեբաղդաբար լաւացել է։ Այն ժամանակից մեծ փոփոխութիւններ են եղած։ Անդրիական ժողովուրդը համազօգեւոր որ օրէնքները և հանգստութիւնը պաշտպանելու համար անհրաժեշտ են խիստ միջոցներ, իսկ անդրիական կառավարութիւնը իրականական ժողովրդին բոլոր միջոցները տուեց կալուածական օրէնքի բարեփոխելից օգուտ քաղելու համար։ Խօսելով արտաքին գործերի մասին, Կաղստոն ասաց, որ այս անգամ լորդ Գրեյվիլ արտաքին քաղաքականութեան մասին աւելի միտնալիս տեղեկութիւններ կը հաղորդէ, քան թէ անցեալ տարին։ Պարլամենտական պարամունքների առաջիկայ շրջանի մասին Կաղստոն կարծիք յայտնեց, որ ներկայ եղողները զանազան կարծիքներ չեն կարող ունենալ քանի որ հարցը նրա արժանաւորութեան և օրէնսդրական ոյժի մասին է։ Երկրի ազգաբնակչութեան շատ անապաւ հետ, ընդարձակվում են նրա յարաբերութիւնները և շահերը, ընդարձակվում են և պարլամենտի պարտականութիւնները, միեւնո նրա միջոցները պարտականութիւնները կատարելու համար հետզհետեւ քանդում են։ Այլ թէ կուսակցական շահերի, այլ ազգի օգտի համար անհրաժեշտ է, որ կառավարչական գործերը կանոնաւոր և նպատակայարմար կատարվեն։ Մեզանից ոչ ոք չէ կարող հաւատարմութիւն վայելել, քանի որ սնանկութիւնների մասին օրէնքները անբաւականացուցիչ են և մեր բոլոր առեւտրական մեծ բաղաքները այդ օրէնքների վերաբերմութիւն են պահանջում։ Այդ միջոցը յաճախ է առաջարկվում, բայց տարեց տարի յետաձգվում է միայն մեր պարլամենտական գործաւարտութեան պատճառով, թէպէտ միւս կողմից նա կատարեալ է։ Ցանկանում եմ, որ այդ հարցի վրա, երբ նա նորից կը բարձրանայ, նայելին ոչ թէ կուսակցութիւնների կամ վարչութեան շահերի տեսակէտից, այլ ինչպէս մի հարցի վրա, որից կախած են երկրի շահերը և որին ամեն մարդ պարտաւոր է վերաբերվել։

սկսել է ֆիզիկերային ընդդիմանալու գործը Վերելիայի վագերի սերմերը բերելով, կախառեղ վերջացնել այդ գործը լատիսդոգական ապահովության: Երկնք մտցնելով, Վեգ միտամ է միայն ցանկալ յիշել բնկերություն չափողություն:

Ավելորդ չեն համարում փոքր ինչ ծանօթութիւն տալ վաղի էջի երկու հիւանդութիւնների մասին, որոնք շատ նման են այն հիւանդութեան, որ պատճառում է ֆիլոկսերան։ Այս հիւանդութիւններից մէկը անուանվում է «բորբոսն», իսկ միւսը «պիտակ փտումն» (бѣлая гниль)։ Առաջին հիւանդութիւնը պատճառում է մի առանձին տեսակ ուտիճ «Dactylopus longispinus»։ Այս միջատը շատ նման է այն ուտիճին, որ ապրում է ալեանդրի ծառի վրա։ Այս միջատների ամառը անց են կացնում վաղի տերեւների վրա կերակրվում են տերեւների հիւթով։ Առաջին հաւաքվում են 20—30 հատ միասին վաղի վրա առանձին բներում և զրոյից ծակվում են սպիտակ ուտայնակ։ Կի քանի ժամանակից յետոյ նրանք անցում են արմատների վրա և սկսում են կերակրվել նրանց հիւթով։ Արմատը սրտնից սկսում է դեղնել, յետոյ սևանալ և վերջը փռել, իսկ վաղը չորանում է։ Վաղի այս հիւանդութիւնը շատ տարածված է Ղրիմում, ուր այդպանները կարծում են, թէ այս հիւանդութիւնը ֆիլոկսերան է պատճառում, և շատ անգամ ի դուր չիօթ են գտում հարապատեցեալ

ուշադրութեամբ և անձնադժգոյթեամբ։ Այնուհետեւ լօրդ Գրենվիլ մի հայեաք գցեց արտաքին քաղաքականութեան վրա։ Մի քանի հարցեր ուշադրութեան արժանի են, առաջ նա, բայց նրանցից ոչ մէկը կրիտիկական չէ կարելի անուանել։ Ուրախութիւն յայտնելով յունական հարցի բարեկշառղ վախճանի մասին, լօրդ Գրենվիլ անցաւ եզրկոտական դործերին։ Ֆրանսական դատաւարութիւնը բաժանում է Անգլիայի կարծիքը եզրկոտական հարցի մասին և երկու պետութիւններն էլ հեռաբացութեամբ հետեւում են Շերիֆֆֆաշայի ջանքերին եզրկոտութեան հանգստութիւն վերադարձնելու համար։ Այնուհետեւ Գրենվիլ նկատեց, որ Անգլիայի և Միացեալ Նահանգների յարաբերութիւնները ներկայումս չափազանց բարեկամական են։

ՖԲԱՆԱԽԱՆԱ

Կամրետապի վերջին տեսութիւնը Գրեգիի հետ երկու ժամ տևեց: Թօսակցութեան ժամանակ Կամրետա մեկնեց իր կառավարական ամբողջ նախագիծը: Այնուհետև նա տեսնվեցաւ Ֆերրիի հետ, որին լուսնաւորութեան ապագայ միջնորդ էն Համարում: Միջնորդ Կոստանոյն յոյնագէտ այցելեց Հանրապետութեան նախագահին, որպէս զի գաղտնի գումարի հաշիւը ապր

Մինիստրական դժուարությունները առհասարակ առատ ներքն են տալիս ֆարիզի լրագրիչներին, որոնք կառավարության կազմակերպությունն մասին ամեն տեսակ նեյմադրություններ են անում։ Անգղոսահայորդում են ապագայ մինիստրների նոր նոր անուններ և թույլ են նրանց արժանադրությունները և հայրենիքին մատուցած ծառայությունները։ Այսպես է եղել առաջ մինիստրությունների փոփոխության ժամանակ։ Այս ակգամ մամուլը և հասարակական կարծիքը չափից դուրս հանգիստ են։ Արագիւրները ոչինչ չեն հաղորդում և ըստ երևոյթին չեն կարող մի բան հաղորդել։ Բացի մի երկու երեք անուններից, որոնք վաղուց տուած են, ուրիշ նորություններ չեն հաղորդում։ Արագիւրները խօսում են միայն Գամբետայի մասին։ Թէ Գամբետա և թէ նրա բարեկամները ծածկում են լրագրական բեկորաւորներից իրանց նպատակները։ Բոլոր բանակցութիւն-

մէջ, Այս չհաւորութեանց վազը, իսկ երբեմն գնախնէն էլ, որտեղ տարածված են վազի արմատները ծածկվում են մի սև քաղցր հեղուկով: Այնպէս որ բաւական դժուար է այս վազի ուրիշ հիւանդութիւններէ հետ խառնել: Այս միջոցը ջնջելու համար առաջարկում են վազին նաւթի հետ խառնած կանեկի իւղ քսել:

Երկրորդ հիւանդութիւնը պատճառում է մի առանձին տեսակ սուսկ, «Rhisomorfa fragilis»: Սա ապրում է նմանապէս վազի արմատներին վրա և իր թելերը (ризоmorphы) տարածում է արմատի մէջ: Սրանից էլ վազի արմատները ուռչում, սևանում և վերջը մահում են, իսկ վազը չորանում է: Երբ այս սուսկը երևում է վազի վրա, առաջին տարին վազը շատ օրոտը է տալի, իսկ վրա երկրորդ տարին չորանում է: Այս հիւանդութիւնը նկատու է միայն Յրան: Այս հիւանդութիւնը հանել արմատով և այրել— քնածածկ վազերը հանել արմատն ու վազը, փոքր իսկ այն փորել, որտեղից հանել են վազը, փոքր իսկ մեծացնել և թողնել այնպէս բաց մէկ կամ երկու տարի, որ այն սուսկը, որ տարածված է գետնին մէջ մնացած արմատներում, այրելից չորանաւ:

17 Conclusion

2. Step-Functioning